

UMIEJĘTNOŚCI I WIEDZA DZIECI PRZEDSZKOLNYCH

Charakterystyka dziecka 3 letniego

Fizyczny obszar rozwoju:

- potrafi przez moment stać na jednej nodze, potrafi schodzić i wchodzić po schodach, ruchy naprzemiennie;
- sprawnie chodzi i biega po równej powierzchni;
- bierze udział w zabawach i zajęciach ruchowych;
- reaguje na sygnał dźwiękowy ruchem ciała;
- samodzielnie korzysta z toalety (zgłasza potrzeby fizjologiczne);
- wykonuje prawidłowo podstawowe czynności higieniczne (mycia i wycierania rąk, mycia twarzy);
- prawidłowo posługuje się łyżką i kubkiem;
- spożywa posiłek przy stole;
- podejmuje próby samodzielnego ubierania się/rozbierania wybranych części garderoby: butów, pantofli, spodni, czapek.

Spoteczny i emocjonalny obszar rozwoju

- łatwo rozstaje się z rodzicami;
- ufnie, bezpośrednio odnosi się do nauczyciela., podporządkowuje się jej poleceniom;
- podejmuje zgodną zabawę, w sposób prawidłowy korzysta z zabawek i odkłada je na miejsce;
- włącza się w pomoc w przygotowywaniu przyborów i pomocy do zajęć;

- wspólnie z nauczycielem dba o porządek w sali, sprząta zabawki;
- rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem.
- używa form grzecznościowych i uprzejmie zachowuje się w stosunku do innych;

Poznawczy obszar rozwoju

- zna swoje imię i nazwisko, zna imiona kolegów, wie, gdzie mieszka;
- swobodnie wyraża swoje myśli, przeżycia, spostrzeżenia;
- uczestniczy w rozmowach prowadzonych przez nauczyciela w grupie, rozumie i wykonuje proste polecenia;
- układa elementy według wielkości;
- dobiera dwa jednakowe obrazki;
- składa obrazek pocięty na trzy części;
- odpowiada na proste pytania dotyczące wysłuchanego utworu;
- posługuje się określeniami odnoszącymi się do kierunków w przestrzeni(na, pod, za, przed, w);
- klasyfikuje przedmioty ze względu na ich wspólną cechę: przeznaczenie, wielkość, kolor;
- stosuje określenia w zabawach manipulacyjnych: duży- mały, długi-krótki;
- porównuje liczebność zbiorów i stosuje określenia: dużo, mało, tyle samo - („na oko”);
- potrafi poprawnie policzyć minimum trzy przedmioty;
- rozdziela figury geometryczne(koło, kwadrat);
- posługuje się liczebnikami 1, 2, 3;

- rozumie konieczność ubierania się odpowiednio do pogody;
- dostrzega zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym, związane z porami roku;
- nazywa zwierzęta domowe i leśne;
- nazywa poznane rośliny(owoce, warzywa);
- zapamiętuje krótki wiersz;
- śpiewa piosenkę;
- rysuje zamknięte koło, rysuje głowonogi.

Charakterystyka dziecka 4 letniego

Fizyczny obszar rozwoju:

- słucha, rozumie i reaguje na polecenia nauczycielek w trakcie zabaw ruchowych;
- ustawia się w parach, kole, rzędzie, gromadce, rozsypce;
- wspina się na drabinki oraz różne sprzęty;
- poprawnie wykonuje podskoki;
- dziecko załatwia potrzeby fizjologiczne;
- prawidłowo postępuje się sztucami;
- samodzielnie myje ręce;
- samodzielnie myje zęby;
- potrafi wytrzeć sobie nos;
- podejmuje próby zapinania guzików i zasuwania suwaków;
- ubiera samodzielnie podstawową garderobę;
- przekłada ubranie na prawą stronę;
- okazuje radość i zadowolenie z dobrze spełnionych obowiązków i dyżurów;

Spoteczny i emocjonalny obszar rozwoju:

- łatwo nawiązuje kontakt z rówieśnikami;

- szuka pomocy nauczycielki w sytuacjach konfliktowych;
- szybko reaguje na polecenia nauczycielki;
- przewodzi zabawie;
- postępuje się zwrotami grzecznościowymi: proszę, dziękuję, przepraszam;
- przestrzega zawartych umów, choć zdarza się „łamać” ustalone zasady.

Poznawczy obszar rozwoju:

- zna własne imię i nazwisko;
- zna nazwę miasta, w którym mieszka;
- wyodrębnia i nazywa części ciała człowieka;
- rozpoznaje zmiany zachodzące w przyrodzie i wiąże je z aktualną porą roku;;
- określa podstawowe zjawiska atmosferyczne i wiąże je z aktualną porą roku;
- pamięta zbiór przedmiotów np. czterech i zauważa, którego brakuje;
- wyróżnia części roślin- łodyga, liście, kwiat, owoc, korzeń;
- rozdziela wszystkie kolory;
- prawidłowo wymawia wyrazy;
- sprawne językowo, śmiało inicjuje dialog z rówieśnikami i dorosłymi;
- potrafi uważnie słuchać opowiadań;
- potrafi przewidzieć dalszą część opowiadania;
- nazywa i wyróżnia z ilustracji znane przedmioty, osoby, zwierzęta, wykonywane czynności;
- rozwiązuje proste zagadki o znanych przedmiotach, roślinach i zwierzętach,
- postępuje się określeniami odnoszącymi się do kierunków w przestrzeni (przód tył, góra- dół, przed siebie- za siebie, w bok);
- postępuje się określeniami odnoszącymi się do położenia przedmiotów w przestrzeni (daleko- blisko, dalej- bliżej, wyżej- niżej) ;
- dokonuje globalnej oceny ilościowej, stosując określenia: mniej, więcej, tyle samo;
- stosuje określenia: cięższy, lżejszy, waży tyle samo;
- porównuje liczebność zbiorów łącząc w pary, postępuje się określeniem para., - nazywa podstawowe figury geometryczne: koło, kwadrat, trójkąt;

- klasyfikuje przedmioty wg jednej lub więcej cech (przeznaczenia, wielkości, koloru),
- postępuje się liczebnikami 1-4;
- postępuje się określeniami: pusty, pełny;
- rysuje tylko prawą ręką, lewą ręką, oburącz;
- podejmuje próby wypełniania konturów przedmiotów na dużych obrazkach;
- drukuję kilka wielkich liter;
- podejmuje próby cięcia papieru nożyczkami;
- rysuję prosty dom;
- rysuję postać człowieka.

Charakterystyka dziecka 5 letniego

Fizyczny obszar rozwoju

Dziecko potrafi:

- ubrać się, zasnurować buty, zapiąć guziki;
- jeść łyżką i widelcem, pić bez rozlewania;
- umyć ręce, twarz i zęby, wytrzeć się;
- samodzielnie korzystać z toalety;
- nabywać nowe złożone umiejętności ruchowe, gdy ma taką możliwość (np. taniec, pływanie, jazda na rowerze);
- potrafić biec w górę po schodach bez trzymania się poręczy;
- skakać na jednej nodze do przodu na dystansie 5 metrów ;
- trafić piłką w tarczę kwadratową (o wymiarach 25 cm x 25 cm) z odległości 1 metra, zawieszoną na wysokości klatki piersiowej dziecka;
- trafić małą piłką do kosza z odległości 2-2,5 metra.

Spoteczny i emocjonalny obszar rozwoju

Dziecko potrafi:

- skończyć rozpoczęte zadanie;
- nie płakać podczas rozstania z rodzicami;

- mieć ulubionego kolegę/koleżankę;
- wykonać złożone polecenia (trzyetapowe);
- słuchać, gdy mówi ktoś inny;
- używać w odpowiednich sytuacjach zwrotów grzecznościowych typu: proszę, dziękuję, przepraszam;
- opanowywać agresję i gniew przynajmniej częściowo.

Poznawczy obszar rozwoju:

Dziecko potrafi:

- budować poprawne zdania;
- tworzyć rysunki tematyczne, a rysując uruchamiać nadgarstek;
- wykonywać precyzyjne ruchy dłońmi i palcami, np. drzeć papier na kawałki i przyklejać w określonym miejscu;
- mieć prawidłowo ukształtowany chwyt pisarski;
- dobrze radzić sobie z wycinaniem, klejeniem, malowaniem, lepieniem z plasteliny;
- rozpoznawać podstawowe figury geometryczne;
- słuchając czytanego tekstu, rozumieć jego treść, umieć wyodrębnić zdania i słowa;
- potrafić wyodrębnić w zdaniu trzy, cztery słowa;
- potrafić podzielić słowa na sylaby;
- umieć złożyć dwie, trzy sylaby w słowo;
- wskazać w wyrazach pierwszą głoskę;
- recytować z pamięci;
- potrafi wskazać, w którym zbiorze jest więcej elementów, rozumie pojęcie „tyle samo”;
- przedstawiać zasłyszany rytm za pomocą symboli, np. ustawia klocki w takiej odległości od siebie, aby zilustrować układ rytmiczny;
- dobierać rym do podanego wyrazu;

- powtarzać ze słuchu ciąg 4-5 liczb oraz kilkuwyrazowe zdanie;
- znać określenia dotyczące stronności swojego ciała (może jeszcze się mylić w pokazywaniu, która strona jest lewa, a która prawa);
- rozumieć określenia mówiące o położeniu przedmiotów w przestrzeni w stosunku do własnego ciała (np. na prawo, na lewo, naprzeciw, za, pod, obok);
- ustalać wynik dodawania lub odejmowania, licząc objekty;
- wiedzieć, że ostatni wymieniony liczebnik określa wynik dodawania lub odejmowania.

Charakterystyka dziecka 6 letniego

Fizyczny obszar rozwoju:

Dziecko:

- bierze udział w zajęciach gimnastycznych;
- samodzielnie przebiera się w strój gimnastyczny;
- przechodzi przez tory przeszkód;
- potrafi rzucać i chwytać piłkę;
- wykonuje rzuty przyborami ręką prawą i lewą;
- wspina się na przyrządy;
- toczy piłkę oburącz;
- jest samodzielny w czynnościach codziennych i samoobsłudze;
- zachowuje równowagę na ławeczce.

Spoteczny i emocjonalny obszar rozwoju

Dziecko:

- potrafi współdziałać z dziećmi w zabawie;
- przestrzega zasad i umów zawartych w grupie;

- potrafi kontrolować swoje zachowanie;
- szanuje prawa i własności innych;
- jest otwarty w kontaktach z dorosłymi;
- z chęcią okazuje swoje uczucia;
- umie przekazać rodzicom informacje i polecenia otrzymane od nauczyciela;
- dba o swoje rzeczy i porządek na półce;
- używa zwrotów grzecznościowych;
- sprząta po sobie zabawki, pomoce.

Poznawczy obszar rozwoju

Dziecko:

- rozumie i zapamiętuje złożone polecenia;
- posiada bogaty zasób słownictwa;
- jest aktywny podczas zajęć, zabiera głos w dyskusji;
- potrafi wypowiadać się rozwiniętymi zdaniami;
- uważnie słucha bajek i opowiadań;
- rozumie ich treści;
- doprowadza pracę do końca nawet gdy napotyka trudności;
- odtwarza treści wiernie [wierszy i piosenek];
- potrafi ułożyć historyjkę obrazkową z 3 obrazków;
- dokonuje analizy i syntezy głoskowej wyrazu;
- próbuje czytać proste zdania, łatwe wyrazy;
- mowa prawidłowa;

- jest skupiony na przedmiocie zajęć, uważnie śledzi ich przebieg;
- potrafi ułożyć obrazek z 6 części;
- rozpoznaje i nazywa podstawowe kolory i pochodne;
- potrafi określić położenie przedmiotów w przestrzeni;
- potrafi określić kierunki w przestrzeni;
- jest świadome stronności swego ciała;
- rozpoznaje i nazywa figury geometryczne [koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt, kula, sześcián];
- potrafi wyodrębnić zbiory przedmiotów;
- klasyfikuje przedmioty wg cech: wielkości, koloru, kształtu, funkcji;
- liczy w zakresie 10;
- zna i posługuje się liczebnikami do 10: głównymi, porządkowymi;
- podaje i odejmuje w zakresie 10/ na konkretach;
- rozpoznaje i nazywa cyfry oznaczające liczby od 0 do 10;
- rozumie i stosuje znaki matematyczne/ = , + , - , < , > /;
- potrafi podać liczbę zwrotek słyszanej piosenki;
- potrafi określić budowę piosenki: zwrotka, refren;
- poznaje akompaniament do: marszu, biegu, podskoków;
- rozpoznaje dźwięki instrumentów perkusyjnych;
- zna kierunki kreślenia od lewej do prawej;
- poprawnie posługuje się nożyczkami;
- prawidłowo odwzorowuje znaki litero-podobne;
- potrafi wykonać: wydzierankę, wycinankę, formę przestrzenną z papieru, rysunek dowolny: bogaty w szczegóły, rysunek postaci ludzkiej: posiada podstawowe części;
- zna nazwę swojej miejscowości;

-zna nazwę swojego kraju [flagę, godło, stolica, najdłuższa rzeka];

-zna pory roku;

-określa zmiany związane ze zmianami pór roku;

-zna dni tygodnia;

-zna swoje imię i nazwisko;

-zna ulicę i numer domu;

-zna zasady ruchu drogowego.

Rozwój mowy dziecka od narodzin do 7 roku życia

Dziecko poznaje świat, dzięki rozumieniu mowy, a umiejętność mówienia pozwala mu wyrazić swoje spostrzeżenia, pragnienia i uczucia. Podstawową wiedzę o tym, jak rozwija się mowa dziecka powinien posiadać każdy rodzic, aby umiejętnie kierować jej rozwojem. Bez tej wiedzy możesz dziecku zaszkodzić, wymagając tego, czemu sprostać nie może, czy też lekceważąc, przeocząc niepokojące sygnały.

Nadawanie mowy i jej odbiór zależne są od czynności:

- mózgu, z których najważniejsze są zjawiska powstające w strukturach korowych, ale ważne są także zjawiska zachodzące w układzie pozapiramidowym i drogach nerwowych;
- narządów mownych (oddechowych, fonacyjnych i artykulacyjnych); kierowanych przez struktury korowe i zależnych także od działania nerwów obwodowych oraz od budowy anatomicznej wymienionych narządów;
- narządu słuchu i od jego właściwości, warunkujących słyszenie i rozumienie mowy innych osób, a także kontrolę mowy własnej (w percepcji mowy bierze udział w pewnym stopniu także narząd wzroku, umożliwiającą odczytywanie mowy z ruchów ust).

Etapy rozwoju mowy

Rozwój mowy dziecka od narodzin do 7 roku życia dzielimy na cztery okresy: okres melodii, okres wyrazu, okres zdania i okres swoistej mowy dziecięcej.

okres melodii - od urodzenia do 1 roku życia

początkowo dziecko komunikuje się z otoczeniem za pomocą krzyku, po którym można rozpoznać jego potrzeby.

Około 7-8 miesiąca życia dziecko zaczyna reagować na mowę, doskonale rozróżnia melodię mowy, tzn. na podniesiony ton reaguje płaczem, a na mowę cichą, pieszczotliwą reaguje uśmiechem, jest zadowolone.

Około 10 miesiąca życia pojawiają się eholalie. w okresie tym dziecko zaczyna przejawiać tendencję do powtarzania własnych i zasłyszanych słów. dziecko zaczyna kojarzyć wielokrotnie powtarzane dźwięki ze wskazywaniem odpowiedniej osoby lub przedmiotu.

Około 12 miesiąca życia dziecko zaczyna rozumieć, co do niego mówimy, reaguje na swoje imię, jest w stanie zrozumieć więcej niż samo potrafi powiedzieć. pojawiają się pierwsze wyrazy wypowiedziane ze zrozumieniem.

Co ciekawe rozwój mowy w okresie melodii postępuje zazwyczaj równolegle z rozwojem fizycznym:

- fазie głużenia odpowiada umiejętność unoszenia głowy;
- gaworzeniu - umiejętność siadania,
- pierwszym wyrazom - pozycja pionowa, stawanie na nóżki.

Okres wyrazu - od 1 do 2 roku życia

Maluch rozumie o wiele więcej słów, wyrażeń i zdań, niż jest w stanie samodzielnie wypowiedzieć. w słowniku dziecka pojawiają się samogłoski, takie jak: a, u, i, e, zazwyczaj oraz spółgłoski: p, b, m, t, d, n, ś, ć, czasem ź, dź.

Pojawiają się też onomatopeje, np. mu, chał-chał, miął, itp.

Pojawiają się wyrazy takie jak: mama, tata, papa, papu. dziecko początkowo upraszcza budowę słów, wymawiając pierwszą sylabę lub końcówkę wyrazu, np. miś-mi, daj-da, jeszcze-eszcze, zabacz-ać.

Między 14-15 miesiącem życia dziecka, następuje rozkwit wymawianych przez dziecko pojedynczych wyrazów. Jest to spowodowane burzliwym rozwojem ruchowym, jak i umysłowym dziecka. dziecko zaczyna chodzić, następuje rozwój spostrzegania i pamięci dziecka, a także intensywne poznawanie otaczającego świata i nazywanie przez dziecko interesujących go przedmiotów, a także odgrywanie ich cech.

Okres zdania - od 2 do 3 roku życia.

Między 2 a 3 rokiem życia następuje rozkwit mowy dziecka. dziecko zaczyna budować zdania, początkowo są to zdania proste, które są złożone z dwóch, trzech wyrazów, następnie przechodzi w wypowiedzi dłuższe, cztero - pięcio wyrazowe. Pierwsze zdania są twierdzące, a następnie pojawiają się zdania pytające i rozkazujące. Dziecko używa przede wszystkim rzeczowników, czasowniki początkowo używane są w formie bezokolicznika. Przypadki są używane często niepoprawnie. Dziecko nie potrafi jeszcze wypowiadać poprawnie wszystkich głosek - głoski trudne, są zastępowane głóską łatwiejszą.

Dziecko słyszy błędnie wypowiedziane słowa i poprawia je. Świadczy to o różnicowaniu słuchowym prawidłowej, jak i nieprawidłowej wymowy słów. na tym etapie mowa dziecka jest zrozumiała nie tylko dla najbliższych, ale także dla otoczenia.

W tym okresie dziecko wypowiada prawidłowo spółgłoski: p, b, m, f, w, k, g, h, t, d, n, l, oraz samogłoski ustne: a, o, u, e, y, i, a, czasem nosowe: a, ę. pod koniec tego okresu pojawia się: s, z, c, dz, które wcześniej było zastępowane przez dziecko: ś, ź, ć, dź.

Okres swoistej mowy dziecka - od 3 do 7 roku życia.

Mowa w dalszym ciągu się rozwija, następuje rozwój artykulacyjny, wzbogaca się zasób słownictwa, rozwija się umiejętność budowania zdań złożonych. u czterolatków w dalszym ciągu występują zniekształcenia, ale w nieco mniejszym stopniu. pojawiają się neologizmy.

Dziecko 3 letnie, potrafi porozumieć się z otoczeniem, jego mowa jest już w pewnym stopniu ukształtowana, jednak jej rozwój odbywa się w dalszym ciągu i często pojawiają się błędy. dziecko trzyletnie powinno już wymawiać wszystkie samogłoski ustne i nosowe, spółgłoski: p, b, m, f, w, ś, ź, ć, dź, ń, k, g, h, t, t, d, n, l, ł, j. pojawiają się również głoski takie jak: s, z, c, dz. dziecko już umie wypowiadać większość z tych głosek poprawnie w izolacji, a w mowie potocznej zastępuje je zaś głoskami łatwiejszymi. dziecko zmiękcza głoski: s, z, c, dz, sz, ż, cz, dź na głoski: ś, ź, ć, dź.

Najczęstsze błędy językowe pojawiające się u trzylatków, które mogą utrzymywać się do 5 roku życia, to:

- opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej (zupa pomidorowa = zupa midolowa, lokomotywa - komotywa);
- przestawianie głosek w wyrazie (ławka = wałka);
- tworzenie nowych wyrazów (zadzwońić + telefonować = zatelefonić, żelazko = prasowaczka, oparcie krzesła = opieranka).
- głoska r może być wymawiana jako j lub l , ewentualnie jako ł ,
- zamiast f występuje często ch i odwrotnie.

Dziecko 4 letnie, potrafi już mówić o przeszłości i przyszłości. zadaje mnóstwo pytań.

- utrwalają się głoski s, z, c, dz, dziecko nie powinno ich zamieniać na ich zmiękczone odpowiedniki ś, ź, ć, dź;
- głoski sz, ż, cz, dź dziecko może wymieniać na s, z, c, dz - jest to tzw. seplenienie fizjologiczne;
- pojawia się głoska r, choć jej brak nie powinien jeszcze niepokoić;
- może pojawić się tzw. hiperpoprawność związana z opanowaniem nowych, trudnych głosek np. zastępowanie głosek s, z, c, dz, przez sz, ż, cz, dź - np.: sztół, czukierek;

Dziecko 5 letnie, mowa dziecka w tym wieku powinna być zrozumiała a wypowiedzi dziecka wielozdaniowe

- dziecko potrafi już bezbłędnie powtórzyć sz, ż, cz, dź, choć w mowie potocznej mogą wciąż być zastępowane przez s, z, c, dz;

- głoska r powinna być już wymawiana, chociaż często pojawia się dopiero w tym okresie;
- wypowiedzi uwzględniają kolejność zdarzeń i zależności przyczynowo - skutkowe, są zwykle poprawne gramatycznie;
- dziecko potrafi wyjaśnić znaczenie słów, opisać cechy przedmiotów i możliwość ich zastosowania;
- dziecko chętnie poprawia innych i samego siebie, szukając prawidłowego brzmienia wyrazu;

Dziecko 6 letnie. powinno już prawidłowo wymawiać wszystkie głoski, oraz powinno mieć opanowane mówienie.

- powinno poprawnie wymawiać wszystkie dźwięki nawet te najtrudniejsze do opanowania czyli głoski sz, ż, cz, dż oraz r;
- umieć porównywać (odnajdywać różnice i podobieństwa) oraz klasyfikować przedmioty pod względem wielkości, kształtu, koloru, ciężaru, funkcji użytkowej
- dokonywać analizy i syntezy słuchowej wyrazów o prostej budowie fonetycznej (tzw. głoskowania)
- wyodrębniać głoski na początku, na końcu i w środku wyrazu
- samodzielnie wymyślać wyrazy rozpoczynające się na daną głoskę
- wyklaskiwać ilość sylab w wyrazie
- określać położenie przedmiotu względem otoczenia (nad, pod, obok, między, wewnątrz itp.)
- określać kierunek (do tyłu, na wprost, w bok itp.)

Normy rozwojowe

Normą rozwojową jest, jeśli dziecko w wieku:

0 -1 roku - komunikuje się z dorosłymi za pomocą krzyku, głuży, gaworzy, wymawia pierwsze wyrazy: mama, tata, baba, lala;

1 - 2 lat - używa prawie wszystkich samogłosek, z wyjątkiem nosowych (a, ę) oraz wymawia niektóre spółgłoski (p, b, m, t, d, n, k, ś, ź, ć, dź, ch). pozostałe zastępuje innymi. wypowiada się jednowyrazowo: np.: kaczka - kaka, pomidor - midol;

3 lat - porozumiewa się prostymi zdaniami, wymawia wszystkie samogłoski i spółgłoski (p, pi, b, bi, m, mi, n, ni, f, fi, w, wi, t, d, n, l, li, ś, ź, dź, j, k, ki, g, gi, ch);

4 lat - wymawia głoski s, z, c, dz;

5 - 6 lat - wymawia głoski sz, ż, cz, dż, r;

7 lat - ma utrwaloną poprawną wymowę wszystkich głosek oraz opanowaną technikę mówienia.

Należy pamiętać, że każde dziecko rozwija się we własnym, swoistym tempie i niewielkie opóźnienia rozwoju mowy nie powinny być powodem do niepokoju. Stopień rozwoju mowy w danym momencie zależy od różnych czynników. Do najważniejszych należą psychofizyczny rozwój dziecka oraz wpływ środowiska. opóźnienia w pojawianiu się poszczególnych stadiów rozwoju mowy nie powinny przekraczać 6 miesięcy, jeżeli któryś z etapów rozwoju mowy opóźnia się, koniecznie skonsultuj się z logopedą.